

ARHITEKTI I PROSTORI MUO-a 1886.-1995.

Vanja Brdar
Muzej za umjetnost i obrt
Zagreb

Muzej ne čine samo izloženi umjetnički predmeti nego i njegov habitus, njegova arhitektura. Muzej za umjetnost i obrt može se pohvaliti da je jedna od prvih građevina u svijetu koje su projektirane upravo za muzej.

U ozračju tih konstatacija nije čudno da se u povodu otvorenja novoga stalnog postava želio prikazati i historijat arhitektonskih zahvata na objektu, od same izgradnje do recentne desetogodišnje obnove oronulog zdanja.

Međutim, autor koncepcije izložbe, ravnatelj MUO-a prof. Vladimir Maleković, nije se odlučio za sveobuhvatno prezentiranje arhivske i faktografske građe, već je na uštrb strogoznanstvenoga, detaljnog pristupa ocrtao obrise za iščitavanje geneze raznolikih ideja i projekata (više ili manje kvalitetnih, i realiziranih i neizvedenih), uvjetovanih ne samo umjetničkim senzibilitetima i sklonostima autora nego i njima suvremenim stilskim i teoretsko-umjetničkim tendencijama.

Osobitost ove izložbe, kao i cjelokupne adaptacije zgrade u kojoj se posebna pozornost posvećuje autentičnom projektu, jest svojevrsna revalorizacija arhitektonskog rada Hermana Bolléa, a posredno i reafirmacija ličnosti Ise Kršnjavog, idejnog osnivača MUO-a, kao dobrodošao doprinos recentnom zaokretu u kritičkoj ocjeni ovoga povijesnoumjetničkog pitanja (koji se čeka još od vremena konfrontacije Starih i Mladih potkraj prošlog stoljeća). Početni datum u povijesti muzejske zgrade je 1886. godina (ali ne i Muzeja, osnovanog 1880. godine od Društva umjetnosti, koji je do tada već izlagao svoju zbirku, najprije u Gajevoj ulici, a potom u Ulici Marije Valerije, današnjoj Praškoj), kada je arhitekt H. Bollé zasnovao prvi, neizveden projekt istočnog pročelja još jednokatne građevine sa središnjim dvokatnim rizalitom. Već iduće godine nastaje izvedbeni projekt monumentalne historicističke zgrade u stilu njemačke neorenesanse, čije je istočno pročelje artikulirano rizalitim masama u središtu i na uglovima, naglašenim i piramidalnim krovnim konstrukcijama. Doduše, južno pročelje dobit će svoj definitivan izgled tek Bolléovom planiranom dogradnjom 1903. godine, adiranjem šest prozorskih osi i ugaonoga bočnog rizalita.

Bolléov praktični rad temelji se na Kršnjavijevoj ideološkoj koncepciji, na zahtjevima za "jedinštvom sloga" i uzimanjem u obzir "položaja sgrade i razmjera pram okolici", a rezultat je izvanredno proporcioniran objekt kao bitan element u prostornom formiranju trga. I unatoč evidentnosti historicističkog vokabulara, ipak se, uz razvijenu urbanističku svijest, ne zanemaruje ni zahtjev za funkcionalnošću (Milan Prelog upotrebljava sintagme "racionalizam historicizma" i "historicistički funkcionalizam"). Ali napose treba naglasiti Bolléovo perfekcionističko, pedantno osmišljavanje arhitektonskih ukrasa na zgradi, što svjedoči ne samo o arhitektovoj izrazitoj profesionalnosti nego i o njegovoj težnji za održavanjem visoke razine umjetničkog obrta.

Naročito su zanimljivi Bolléovi originalni nacrti za vitrine (1901.-1902.), koje su upotrijebljene i u drugom stalnom postavu u matičnoj kući iz 20-ih i 30-ih godina, iz vremena dok muzejom ravna Gjuro Szabo. U to doba dogodio se zaokret u muzeološkoj koncepciji: od "zbirke uzoraka za majstore obrtnike i umjetnike" muzej se preusmjerava u pravcu kulturno-povijesne i

stilske prezentacije fundusa.

U dugogodišnjoj povijesti Muzeja svakako treba spomenuti i jednu od ponajboljih stalnih ekspozicija, onu iz 1962. godine (za vrijeme ravnateljice Zdenke Munk, a u izvedbi arhitekta Mirka Benažića), koja je među prvima u svijetu produljila vremenski raspon postava do stilskih epoha historicizma i secesije, ali je ujedno bila popraćena radikalnom adaptacijom objekta u svrhu povećanja izložbenog prostora (1957. - 1962.). To je izazvalo razne polemike, a zapravo je izrazilo onovremeni ukus, stilsko usmjerenje i odnos prema povijesnoj arhitekturi. Riječ je, naime, o pregradnji tavana za izložbeni prostor, ali i prekrivanju izvorne pozlate, ornamentata, grbova obrtničkih cehova na oblogama, ogradama, stupovlju i gredama atrija crnilom. Tim intervencijama (pod vodstvom arhitekta Lavoslava Horvata) zatvorio se i karakterističan element Bolléova projekta - staklena tavanica iznad atrija koja je osiguravala prirodnu rasvjetu.

Međutim, problem nedostatka prostora rješavao se i na druge načine: projektiranjem novih, kao što je depo namještaja arhitekta G. Golijanina, a u novije doba i preuzimanjem svojedobno zaposjednutih dijelova zgrade Muzeja.

Posljednje desetljeće vrijeme je obnove dotrajale zgrade. Intervencije su obuhvaćale širok raspon djelovanja, od projektiranja terase i ljetne pozornice (arhitekt B. Siladin) i adaptacije podruma (arhitekti B. Siladin i R. Tajder), preko restauratorskih radova na arhitektonskim ukrasima pročelja (koje krasi više od 400 izvornih keramičkih i kamenih skulptorskih detalja, uključujući i grupu skulptura alegorijskoga karaktera u niši atike središnjeg rizalita, te signirane Frangešove i Valdecove stupove portalnog okvira), do neizvedenih zamisli, maštovitih, pomalo utopističkih invencija slikara M. Šuteja i američkog arhitekta Lebbeusa Woodsa.

A ponovno "otkrivanje" izvorne pozlate atrija, zatvaranje staklene stijene dvorišnog pročelja već spomenutoga trećega kata u izvedbi arhitekta I. Prtenjaka, te likovno-prostorna koncepcija recentnoga stalnog postava arhitekta M. Hrzića, koji arhitektonskom artikulacijom prostora uvažava karakteristike određenog stila, svjedoči o nanovo stečenom senzibilitetu suvremenog trenutka za povijesno i autentično u arhitekturi, unoseći "suptilnu dozu postmodernizma" (Jadranka Vinterhalter) u najnovije arhitektonske projekte.

Primljeno: 9. 10. 1995.

SUMMARY

Architects and the Museum of Arts and Crafts from 1886 to 1995

by Vanja Brdar

At the opening of its new permanent display the Museum also presented the exhibition on the history of the design of its building and displays. The exhibition outlined the ideas and projects, the realized as well as the unrealized ones, which represent the variety of the artistic sensibilities and inclinations of their authors, the contemporary trends in architecture, as well as the trends in museological concepts.